

Näemmekö metsän puilta?

Filosofian, jopa tieto-opin harrastus ei käytännön journalistien piirissä ole kuollut. Keskustan Lehtimiehet ry:n 70-vuotisjuhlakirjassa nimeltä Poliitiikka ja julkisuus filosofi Suomenmaan päätoimittaja Seppo Niemelä kuin paraskin jyväskyläläinen, jonka kaupungin yliopistossa hänen taustansa myös on.

Niemelä operoi esimerkillä, jollaisia myös Peilaaja rakastaa. Viisi toimittajaa kulkee metsän läpi. Ensimmäinen on saanut metsätieteellisen koulutuksen ja hänen raporttinsa sisältää kuutiomääriä, päätehakkuuta ja raivaustarvetta. Toinen, luonnonsuojelija, kertoo mm. harsuuntumisesta ja luonnonvaraisten kasvien kohtalosta. Kolmas, lintujen harrastaja, näkee alueen linnuston, sen poikkeamat odotetusta ja harvinaiset lajit. Neljäs on taiteilija: saamme arvion metsän maisemallisesta arvosta. Viides, kyyninen journalisti, kertoo lähinnä vain kompastumisestaan puunjuureen.

Olisi mieltä vailla kysyä, mitkä noista jutuista ovat tosia ja mitkä harhoja, Niemelä kirjoittaa. Tahatonta huumoria hänen omalle tekstilleen antaa se, että hän tuntuu pitävän oivallustaan uutena ja mullistavana. Peilaaja taas näkee kaikkien filosofisten ja journalististen suuntausten olevan yhtä mieltä siitä, että juuri noiden juttujen keskinäistä totuusarvoa ei kannata kysyä; kaikki ne tuovat eri näkökulmista lisäinformaatiota samaan keloon.

Kuitenkin Niemelän puheenvuorossa on myös sisäänrakennettu pointti, jota hän ei itse löydä. Metsästä on mahdollista kirjoittaa sellaisiakin kuvauksia, jotka eivät minkään tunnettujen mittapuiden mukaan ole tosia. Jännite syntyy esim. siitä, että yksi väittää samaa metsää saastuneeksi ja toinen saastumattomaksi.

Suomen tunnetuimman haastattelijan tilitys

Tuossa äsken mainitussa juhlakirjassa esiintyy myös Leif Salmén uransa kokemuksia tilittäen. Hän päättää artikkelinsa näin:

"On tehtävä paljon haastatteluja ennen kuin tajuaa miten vähän ne merkitsevät, miten vähän ne lisäävät kenenkään tietoa tai ymmärrystä maailman menosta."

Eino Revon ihmeelliset retket

Ihmeellinen mies tuo Eino Repo, usein julkisesti esiintyvä. Toisinaan hän korostaa haluaan jäädä Suomeen ja pelkoaan siitä, että viranomaiset ehkä lähettävät hänet Neuvostoliittoon. Toisinaan hän kertoo muuttaneensa pysyvästi Espanjaan.

Mitä sotkia tämä on? Kuka auttaisi Peilaajaa? Ei kai ole olemassa kahta Eino Repoa?

"Hajoaa käsiin"

Peilaaja tunnustaa että puheessa sanomalehden aistimellisuudesta on kosolti järkeä. Kun Helsingin Sanomat täytti 100 vuotta ja tv 1 teki ns. katugallupin suhtautumisesta tähän suurimpaan lehtemme, haastateltavat mainitsivat Hesarin suuren sivumäärän ja nitomattomuuden ainakin yhtä usein kuin he kommentoivat lehden sisältöä.

Luonnontietelijät ohoi!

Lehtemme on saanut kiitosta. Sellaista tapahtuu niin harvoin, että joka ainoa kiitos on noteerattava.

Kirjeen lähettäjä, Turun kaupparokkakoulun opettaja, piti numeron 3/89 pääkirjoitusta (Paradigman siemämätön lumo) "hienona". Lisäksi hän kommentoi sitä näin: "... hallitseva paradigma on levinnyt myös aikaisemmin niin 'koviin' liiketaloustieteisiin. Esim. laskentatoimen tärkeimpiä teoreetikoita on Lauri Rauhala!"

Seuraavaa kirjettä Peilaaja odottaa luonnontieteiden puolelta. Kai sielläkin on realismi jo naiivina hylätty ja fenomenologia ainoana nostettu kunniaan. Tutkimusaiheet uusiutuvat: Tikan suhde puuhun luonnollisena asenteena, Lehmän tapa kokea lypsämisen todellisuus, Sittiäisen Umwelt ja muut kokemushorisontit.

Jukuripäiset kuvaajat

Mutta kaikki eivät uusiudu, eivät ainakaan lehtikuvaajat. He perustivat taannoin oman pohjoismaisen järjestön ja ottivat heti kantaa valokuvien digitaaliseen manipulointiin, mikä kuulemma voi heikentää kuvien uskotavuutta. "Kuvaajat tähdentävät, että lehtikuvan tärkein tehtävä on ilmentää todellisuutta."

Peilaaja tyytyy nyyhkyttämään hiljaa. Hänen voimaton raivonsa ei löydä parempaa purkautumistietä.

Miten siinä noin kävikään?

Tämän hetken nuorten journalistien sopisi olla ennustettavampia, että eivät aiheuttaisi Peilaaja-vaarille päänvaivaa.

Ylioppilaslehdessä 20.10.89 kirjoitti Tuomo Mörä journalismista. Hän aloitti toteamalla, että sanalla informatiivisuus on monille suomalaisille huono kaiku. Se tuo mieleen mm. tv- uutisten taloustoimittajan Voitto Ahosen "kuivat analysit", Mörä väittää. Peilaaja ei ymmärrä millä erityisellä tavalla juuri Ahonen edustaisi informatiivisuutta, mutta se ei ole tässä yhteydessä olennaista.

Mörän mukaan 80-lukulaiset journalismin uudistajat – hän mainitsee Suomi-lehden, Radio Cityn ja City-lehden – tuntuivat aluksi tuoreilta jähmettyneiden käsitysten tuulettajilta. Mutta jo nyt "uusien" tuulien haju tuntuu, näin siis Mörä, "tympeältä" ja "virkistävästä poikkeuksista on tullut sameaa valtavirtaa". Jutuista kuulemma paistaa läpi laiskuus ja niiden kärki tuntuu valuneen aivovuotojen mukana muualle.

"Syksyllä 1989 entinen 'uusien' tuulien kannattajakin joutuu tunnustamaan, että esimerkiksi jähmeät brontosaukukset Hesari ja Yle tuntuvat kiinnostavammilta kuin nopeasti vanhentuneet uudet viestimet."

Sinäkin, Brutukseni!

Opiksi ja ojennukseksi

Sosiologia-lehdessä 4/89 kirjoitti Jaana Wahlforss Aino Räsäsen Helena-sarjan suosiosta. Hän esitti omat tulkintansa sen suuren menestyksen syistä eli tuotti sarjan sisältöä ja puhuttelevuutta koskevia merkityksiä. Mutta hän myös problematisoi tuontyyppiset tulkinnot: "ne perustuvat tutkijan konstruoiman 'oletetun lukijan' ja hänen 'oletetun elämysmaailmansa' varaan". Wahlforss jatkoi: "Tähän mennessä oman arvionsa populaariviihteen merkityksistä ovat päässeet esittämään kriitikot ja tutkijat. Lukijoiden arviot lukemastaan kirjallisuudesta ovat toistaiseksi olemattoman vähäiset."

Miksi tiedotustutkijat yleensä sivuuttavat tämän ongelman? Miksi heille riittää omien merkitysten tuottaminen todellisten vastaanottajien tuottamia merkityksiä kysyemättä? Miksi he pelkäävät yleisön pariin menemistä? Siksikö että yleisön tuottamat merkitykset saataisivat suurestikin poiketa tutkijan omista konstruktioista ja tämä voisi jonkun pikkusielun mielestä asettaa tutkijan nerokkuuden kyseenalaiseksi?

Samassa Sosiologia-lehdessä muuten Pertti Alasuu-tari raportoi alustavasti tutkimuksestaan, jota varten

hän oli todella mennyt yleisön pariin eli haastatellut 99 tv:n katsojaa saaden heidät perustelemaan tai jättämään perustelematta, miksi he katsovat tai jättävät katsomatta tietyn tyyppisiä ohjelmia. Tuntuu hyvältä.

Niin, mitä?

Kirjailija Christer Kihlman tilitti itseään Pirkka-lehdessä (11/89):

"Voin vain kertoa aikakaudesta, jonka itse tunnen. Totuudellisuus on minulle tärkeää. Se on tietenkin käsitteenä pateettinen, niin kuin elämä ja rakkaus, mutta mitä vikaa pateettisuudessa oikeastaan on."

Niin, mitä, kysyy myös Peilaaja, pateettinen ihminen jos kuka.

Viestintää, niin viestintää

Tämävuotisten Tiedotustutkimuksen päivien ohjelma työryhmien nimineen kaikkineen oli tosi huolellisesti muotoiltu. Siinä oli – sanana siis – viestintää viestinnän jälkeenkin, mutta kertaakaan ei mainittu sanaa tiedotus. Avajaisten kaikki kolme suomalaisentyjää Ismo Silvo, Risto Volanen ja Osmo A. Wiio olivat samoilla linjoilla: viestintää, viestintää, joukkoviestintää, ei joukkotiedotusta.

Ja tämä tapahtui Tampereella. Eturivissä istui Kaarle Nordenstreng, aivan oikein, juuri hän joka 70-luvulla kirjoitti tieteellistä tekstiä joukkotiedotus-sanana puolesta ja joukkoviestintä-sanana vastaan.

Niin kuin kapitalismi on maailmanmitassa lopullisesti voittanut sosialismin, niin on joukkoviestintä Suomen mitassa voittanut joukkotiedotuksen. Peilaaja odottaa vain, milloin Tiedotustutkimus-lehti lakkaa olemasta ja sen sijalle tulee Viestintätutkimus.

Miten professoria taas tehdäänkään

Peilaaja on suhteillaan saanut hankitaksi hieman sisäpiirin tietoa siitä, miten Ruotsin ensimmäinen, Tukholman yliopistoon fusioituun toimittajakorkeakouluun sijoitettu journalistiikan professorin virka täytettiin.

Hakijoita oli aluksi kahdeksan, mutta yksi heistä peruutti. Asiantuntijat oli ruotsalaiseen tapaan velvoitettu neuvottelemaan keskenään. Kuulemma Pertti Hemánus yritti ensin puhua hieman sen hakijan puolesta, joka ainakin tämän lehden palstoilta tunnetaan ylivoimaisesti muita paremmin: Peter Dahlgrenin. Vastaanotto oli kuitenkin jäätävä.

Karl Erik Rosengren Lundista ei näet katsonut voinansa hyväksyä Dahlgrenia edes A-sarjaan: hän ei töissänsä ole enempää syvälinen kuin omaperäinenkään, vaan teoreettisesti ja metodologisesti holtiton ja tekee

mm. estottomia päätelmiä vaikutuksista pelkkien tekstitutkimusten perusteella. Helge Rønning Oslost, itse fenomenologisesti suuntautunut, yhtyi suullisesti siihen että Dahlgrenilta puuttuu omaperäisyyttä. Lausunnossa hän korosti erityisesti tämän töiden suppeutta.

Rosengren päätyi seuraavaan järjestykseen: 1) Stig Hadenius, 2) Kent Asp ja 3) Olle Findahl sekä Håkan Hvitfelt. Rønningin lista oli 1) Hadenius, 2) Asp, 3) Dahlgren, 4) Hvitfelt ja 5) Findahl sekä Hemánuksen 1) Asp, 2) Hadenius, 3) Dahlgren, Findahl ja Hvitfelt.

Ratkaisevaan kokoukseen osallistuivat Ruotsin sääntöjen mukaan myös asiantuntijat. Hadenius tuli ykköseksi ilman muita soraääniä kuin Hemánuksen, mutta silti Hadeniusta kohtaan esitettiin myös varauksia ja epäilyjä. Opiskelijoiden edustaja ihmetteli, miten professoriksi ei haluta sitä hakijaa jonka kaikki asiantuntijat myöntävät tieteellisesti ansioituneimmaksi, Aspia siis. Vastaus: on myös muita kriteereitä. Vaa'an kallistivat Hadeniuksen puolelle hänen selvitystyönsä, oppikirjansa sekä kokemuksensa lehdistöataseana ja päätömittajana.

Oikea selityskin on

Yleisradion uudistettua tv-uutiskäytäntönsä saimme lukea kyllästymiseen saakka, miten yhtiö nyt vihdoin lopetti pakkosyötön, muka informatiivisen ohjelmapolitiikan ilmentymän. Miksi mikään lehti ei soittanut Peilajalle, joka tietää tämänkin asian paremmin kuin useimmat?

YLEn johto ei koskaan ole pakkopäätöksellä määrännyt tv 2:ta lähettämään uutiset yhtäaikaa ykkösen kanssa. Sen sijaan kakkosen johtajat yksi toisensa jälkeen – sitä tiukemmin, mitä pienempi kakkosen keskimääräinen katsojakunta aikoinaan oli – kieltäytyivät tuhoamasta omaa ohjelmistoaan lähettämällä sitä uutisten päällä eli toivottomassa kilpailutilanteessa.

Totuusteoreetikoille purtavaa, ja myös tiedon sosiologeille

Amer-yhtymän uusi toimitusjohtaja Olli Laiho myönsi haastattelussa tupakan aiheuttavan keuhkosityöpää. Muutama tunti myöhemmin hän pyörsi puheensa ja syytti jutun tehnyttä toimittajaa väärinkäsityksestä, jonka toimittaja kuitenkin ääninauhaan vedoten torjui.

Miten ollakaan, tapahtuma toi Peilajaan mieleen vanhan vulgaarin jutun, maalaishuumoria:

Rovasti tuli käymään syrjäisen kylän syrjäisimpään torppaan. Torpan pikkupoika huusi äidille:

– Äiti, katso, rovasti on lihava kuin emakkosika.

Äiti siinä kumartelemaan ja anteeksi pyytämään:

– Älkää suuttuko, herra rovasti, älkää suuttuko. Kat-

sokaas, poika on täällä korvessa kasvanut eikä mitään oppia saanut, ja niinpä se raukka sanoo kaikki asiat niin kuin ne ovat.

Historia mylvii

Vanhan taisteluparin, Kaarle Nordenstrengin ja Osmo A. Wiion, kohtalonyhteys ei ota katketakseen. He näytävät näet joutuvan historian tuomiolle samaan aikaan.

Nordenstreng saa osansa reaalisosialismin pikku pulmista, se on selvä, mutta miten niin Wiio?

Tuomio julistettiin äidinkielen opettajain talvipäivillä tammikuun lopussa. Helsingin yliopiston äidinkielen didaktiikan lehtori Irina Koskinen sanoi Aamulehden (28.1.90) mukaan näin: – Suomessa on oppikirjojen tekemistä ohjannut ns. wiolainen lukutapa; lyhyitä virkeitä, vähän sanoja. Ne ovat hankalia. Äidinkielen opettajien tehtäväksi jää ideoida kirjat toistamiseen. Ne on luettava ja toimitettava uudelleen... Lyhyet tekstit opettavat lapset avuttomuuteen – ne johtavat lukutaidottomuuteen. Kukaan kirjailija ei koskaan ole ajatellut niin kuin wiolainen lukutapa meitä ohjaa.

Lehtori Koskisen mukaan Wiio on tehnyt ymmärrettävyyden kriteerit englannin kielen mukaan, eivätkä ne sovi lainkaan suomeen.

Nordenstreng tuhosi vain toimittajakunnan, Wiio koko nousevan polven!

Ruutiukot kummissaan

Tampereen yliopiston tiedotusopin laitoksella – tuolla radikaalien ruutiukkojen ranchilla – on joskus ounasteltu pysähtyneisyyden iskeneen. Ei killu korvarengas professorin korvassa, ei maistu Dallas ja Dynastia ja simulaatiota monet luulevat vieläkin juustoksi.

Mutta lohtuakin voi asiantilassa löytää. Tiedotustutkimuksen päivillä jäi Peilajaan korvaan seuraava huokaus: – No, pysähtynyt kello näyttää sentään kaksi kertaa vuorokaudessa oikein.

Elon tieto-oppia

Joskus on ihmeteltykin, kuinka tämä tietoyhteiskunta oikein syntyi. Asia selvisi Uudessa Suomessa 10. tammikuuta kuluvaa vuotta. Silloin näet julkaistiin "DI, Minstpi" Eino A. Elon kirjoitus *Minä aloitin tietoyhteiskunnan*. Koska asia kiinnostanee monia *Tiedotustutkimuksen* lukijoita, lainaamme tietoyhteiskunnan syntyä koskevan kohdan kokonaisuudessaan:

"Vuonna 1968 silloinen pääministeri Rafael Paasio esitti, että vaikka on rahaa ja työntekijöitä työttömänä, puuttuu kuitenkin tuloa tuottavia tuotantoideoita. Niitä

kaivataan kovasti. Vastasin pääministerille ja aloin kirjoittaa ja puhua uutta luovan tutkimustyön puolesta."

"Kun samanaikaisesti tätä suomalaista yhteiskuntaa lähinnä nuorison voimin alettiin jakaa kahteen leiriin, niin tunsin velvollisuudekseni esittää tasavallan presidentti Urho K. Kekkoselle tiedon ja osaamisen asettamista työn ja pääoman yläpuolelle. Kirjoitin asiasta paljon vuosina 1968 ja -69. Näin syntyi tietoyhteiskunta. Tämä uusi ajattelutapa näkyy nyt suurina mullistuksina eri valtakunnissa".

Selvisi se. Mutta miten tietoyhteiskunta päättyy? Sen kertoo tamperelainen opiskelijalehti *Aviisi* (2/90) kuvattaessaan ekonomiopiskelijoiden ainejärjestön juhlia Ylioppilastalolla:

"Boomarit tuhosivat yo-talon kalustusta, astiastoa ja teknistä laitteistoa. Henkilökuntaa pahoinpideltiin, muun muassa salin tekninen vastaava sai aivotärähdyksen. Lopulta kymmenkunta pikkuboomaria kävi koko henkilökunnan kimppeun."

Milläs sitä tieto kulkee, jos kauppapopot särkevät ämyrit?

Asiaa pensaasta

Tiedotustutkimuksen päivillä vierailut bushmanni Lawrence Grossberg oli hauska mies. Grossbergin säteilyä ei saa oikein esiin, jos ei rinnasta häntä suomalaisen älykäytäntöön. Esimerkiksi käy ote *Suomen lehdistön historiasta*:

"Suomen sanomalehdistö on laajasti pyrkinyt 1980-luvulle tultaessa siihen, että kansalaiset saisivat yhä monipuolisemmiksi kehittyneistä lehdistään harkitun mielipiteen ja oikeita sekä merkittäviä tietoja. Niiden perusteella lukijat ovat tottuneet itsenäisesti muodostamaan käsityksensä ympäröivästä yhteiskunnasta". (Osa 3, s. 293)

Mitä sitten tarjoaa Grossberg? Tiivistetään: Tutkijan kannattaa muuttaa mieltään jatkuvasti, koska silloin pysyy tuottavana! Konspiraatioteoriat kunniaan! Shakespeare oli aikansa populaarikulttuurista, jota kukaan kunnan kulttuurinharrastaja ei katsonut! Yhdysvalloissa voi saada pienruutuina televisioonsa samanaikaisesti 26 kanavaa ja katsoa niitä kaikkia yhtä aikaa! (minkä monet myös tekevät). Amerikkalaiset nuoret luopuisivat mieluummin siskoistaan ja isästään kuin rokista — äidin suhteen äänet menivät tasan! Miksei maassa, jonka avioerosuhteiden prosentti on 50 ja nousee kohta 75:een pidettäisi Rambosta, sillä Rambohan sentään välittää!

Näin on. Järvet ovat jäässä, mutta sulapaikkoja voi etsiskellä esimerkiksi jokien sulilta.

ENGLISH SUMMARIES

This issue of *Tiedotustutkimus* starts with an extensive review of the 1990 annual meeting of Finnish communication researchers in Tampere.

The general theme for this year's seminar was "Mass communication: the production process and the product", which was discussed within the following working groups:

- communication corporations and the economy of communication
- political and economic journalism
- film and TV studies
- publicity and the production of culture
- mass communication research and way-of-life research
- speech communication and audiovisual communication

Lawrence Grossberg from the University of Illinois Department of Speech Communication lectured to Finnish researchers, journalists and students about the theory of culture in the context of textual analysis. *Tiedotustutkimus* interviewed Grossberg, who made some sharply critical remarks against post-structuralism.

In his editorial *Pertti Hemánus* discusses A.A. Leontjev's conception of the psychology of activity. Following Leontjev and contradicting analysts who argue that the audience of mass communication is essentially ignorant, Hemánus says that people are actually quite flexible and even unpredictable in their use of the products of mass communication and journalism. He points out that the 'theory of ignorance' may also lead to a rehabilitation of the stimulus-response model.

Erkki Karvonen carries on the discussion about objectivity research and realism, arguing that factuality and structures of interpretation could be incorporated within a unified theory. Karvonen makes extensive use of Heidegger's critique of tradition

Pekka J. Malinen criticizes the traditions of aggression psychology and empirical research on violence.

Johanna Salomaa explores different approaches to the study of prejudice and stereotypes in the context of journalism.